

LUXEMBURG

Alina MAZILU

*Homo ludens sau Ovidiu revisited***La început a fost... povestea**

Legenda spune că orașul Luxemburg a fost întemeiat de contele Siegfried cu ajutorul diavolului pe ruinele unui castel, pe falezile Bock, pentru a obține mâna Melusinei. Siegfried o vede pe frumoasa cu părul de aur pe stânci, în timp ce se află la vânătoare, pe valea râului Alzette, și se îndrăgostește de cântu-i vrăjit. Melusina se căsătorește cu contele și trăiește o viață de pământeancă alături de acesta, deși în fiecare sâmbătă redevine ceea ce e în realitate – sirenă. Siegfried își încalcă legământul de a nu-i trece pragul camerei în cea de-a șasea zi a săptămânii (ziua în care a fost creat omul!), aflându-i astfel secretul. O vede jucându-se în apă cu coada de pește, iar ea se aruncă de la înălțimea stâncilor în hău. Se spune că sufletul Melusinei rătăcește încă pe lângă faleze, păzind orașul de primejdii, iar o dată la șapte ani se arată, cu înfățișare umană, cerând îndurare.

Iată că o poveste ce se hrănește din nevoia omului de metamorfoză, din dorința sa de a explora teritoriile fabulosului și de a imagina imposibilul – o sirenă se transformă în femeie – stă la temelia orașului Luxemburg. Și iată că în 2007, anul în care Luxemburgul este primul oraș ce devine pentru a doua oară *Capitală europeană a culturii* (de data aceasta alături de întreaga regiune și de Sibiu), printre marile proiecte se regăsește un spectacol ce vizează în primul rând metamorfoza. Mai mult chiar: se desfășoară amfibiu în apă, la poalele Bockului, în perimetrul unei foste mănăstiri părăginite ce a servit pe timpuri drept închisoare, dar care a fost reanimată și transformată în centru hipermodern de întâlniri culturale.

Un spectacol atipic

Silviu Purcărete exploatează resursele operei ovidiene în spectacolul său **Metamorfozele** într-un mod degajat, folosind-o ca pretext pentru exerciții teatrale, căci regizorul nu crede în tabuuri, în scriitură ca instanță inatacabilă ori cu caracter liturgic, ci este interesat, mult mai mult, de procesul metamorfozei și de mecanismele lui. În acest proces constă esența poemelor. Textul constituie sursa de inspirație pentru experimentul teatral, însă miza e cu totul alta – recrearea, reinventarea, desacralizarea lui Ovidiu.

Trebuie subliniat aspectul ludic al punerii în scenă, precum și alternarea comicalului cu lugubru. Spectacolul se conturează ca o înlănțuire de episoade, uneori confuze, ce îți se perindă prin fața ochilor cu multă simplitate, deși avem parte de efecte care iau ochii. Scenografia creată de Helmut Stürmer se mulează ca o

mânușă superbă pe spațiul natural grandios și îl vitalizează: se fac proiecții video pe întreaga suprafață a uriașelor stânci pe care, ca spectator, le ai în față – proiecții de visuri și coșmaruri. În fundal, curge râul Alzette, încadrat de câțiva copaci înalți, iar la poalele stâncilor pământul este terasat pentru cultivarea viței de vie. Acțiunea decurge într-un bazin cu apă ce ajunge uneori până la genunchi. În partea stângă, se găsește clădirea masivă a fostei mânăstiri și o scenă barocă la fel de impozantă, aflată surprinzător în lateral, asemenea unui uriaș laborator al transformării. Ai senzația că participi efectiv la procesul metamorfozării. În dreapta, e o schelă de metal. La bazele schelei se află un butoi cu *foc veșnic* și pe margine o mare de reflectoare. În apă sunt plasate, pentru a permite deplasarea, câteva platforme pe care actorii le aduc cu ei, parcă purtându-și crucea.

Spectacolul este senzorial, fără a agresa însă publicul, căci nu se țintește interacțiunea, ci îmbătarea simțurilor: a celui *vizual* prin imaginile luxuriante, al celui *auditiv* prin sunetele inițiatice, chiar a celui *olfactiv*, prin mirosul fumului, a fânului ars, în timp ce frigul îți pătrunde în oase.

Apă, aer și foc. Pământul pare să te înghită.

Spectacolul începe prin declamarea în latină și în franceză a textului ovidian despre geneza lumii și a omului – un om care, în contemplarea cerului, plonjează din neatenție (sub ochii îngroziți ai privitorilor care bănuiesc un accident) direct în apă. Apa e de gheață, căci în seara premierei afară sunt zece grade, iar zeilor le e sete – toată lumea se roagă să nu plouă și mă întreb cu ce i-o fi mâniat Purcărete pe zei. Vremea rea, temperaturile nefiresc de scăzute sunt, de fapt, punctul nevralgic al montării. Ploaia a sabotat producția și i-a făcut pe organizatori să amâne cu o zi data premierei, informație ce nu a fost propagată eficient. Nu s-a putut repeta pe scenă și, în plus, actorii au avut parte de dărdăieli zdravene. Toate aceste condiții meteorologice potrivnice au reușit să-l exaspereze pe regizor, care consideră că experiența a fost extrem de chinuitoare pentru artiști, ba mai mult, că spectacolul nu e finisat.

Însă chiar de aici, din această apă originară începe aventura – parada ludicului, parada umorului ce poartă amprenta stilului purcăretian. Omul, cu avatarurile sale imaginare sau reale, cu visurile și cu aspirațiile sale apare în toată goliciunea sa: naiv, copilăros, nătâng, lipsit de aripi, dar tremurând să zboare, visând, de fiecare dată, la ceea ce nu poate avea. Și toate acestea spuse cu simpatie, fără a acuza, fără a judeca. Spectacolul este unul de atmosferă. Esențială e imaginea – de cele mai multe ori colectivă: trupuri albe ca de năluci clădesc, în puterea nopții, tablouri memorabile în apa-lichid amniotic. Acțiunea este întreruptă la răstimpuri de corul de actori ce cântă cântece în latină, iar magia se naște în spatele sensurilor. Muzica, semnată de Vasile Șirli, foarte ritmată, ritualică îți induce senzația de SF, de mistere eleusine sau de ritual dionisiac cu inserții sonore stranii – râsete grotești, chițcăieli, strigăte, urlete prelungi precum cele de lup.

Invazia imaginilor

Plină de umor este imaginea omului ce încearcă să-și salveze hrana și e luat pe sus de o ceată de petrecăreți, cu tot cu verzele sale. Apoi se conturează o

imagine de grup în care sunt lansate la apă bărcuțe de hârtie ce vor fi mai apoi incendiate. Totuși, apa învinge, e dominantă, își inundă simțurile. Un grup cu pele-rine transparente, luminate din interior cu alb, sau altul cu câte un mic ochi luminos pe cap conferă atmosferei straniețate. Jocul de lumini alternează verdele otrăvitor (care transformă întregul peisaj într-unul marțian) cu albul – nu un alb inocent, ci unul fantomatic, de coșmar.

E tematizat sfârșitul cerbului Acteon, ucis de câini. Se distinge povestea lui Narcis refăcută pe verticală, în oglindă, cu o coregrafie de doi actori, rezolvată prin transformarea imaginii în oglindă din bărbat în femeie și înlănțuirea lui Narcis cu alter-ego-ul său feminin. Foarte impresionant e și tabloul nimfei ce se târăște după Narcis cuprinsă de *maladia* iubirii. În acest timp, răsună un sunet ciudat ca de broască, apoi autoarea sa începe să gâdile corpurile înșiruite – acestea se cutremură de răs și se prăvălesc la pământ după principiul dominoului.

O scenă marcantă (predestinată, dacă te uiți la termometru) este cea în care un personaj *urinează* sub formă de cuburi de gheață în timp ce se trage apa de *nasul* toaletei. Se formează un zid viu, iar de câte ori se încearcă spargerea lui, se aude o bufnitură puternică. Cineva se joacă, suflând baloane de săpun. Ți se taie respirația gândindu-te la cât de efemer e totul, cât de rapid se transformă baloanele în nimic, cât de mult ne împăunăm și cât suntem de expuși, de fragili, de neînsemnați în realitate.

Un moment percutant este cel al nașterii: apare un grup bizar de chirurși; din aceeași ființă ies pe rând vieți noi, ce trec din mână în mână, li se taie cordonul ombilical, li se dau picături, creaturile sunt pocnite, apoi azvârlite pe jos ca într-un ritual al rutinei. Nu lipsește nici țigara de după. E femeie? E sirenă? Își vede puii morți și, cu un urlet sfâșietor, îi ia și îi mănâncă. Ridicolul se întrepătrunde cu lugubrul, grotescul cu SF-ul, tragicul cu ludicul, iar pe stânci sunt proiectate chipuri în continuă schimbare. Teatrul înseamnă metamorfoză.

Din timp în timp, se aud urlete stridente, apoi se formează o mică orchestră. Cineva bea o cupă de vin, se devorează crudități într-un festin al groazei – rămân resturile care plutesc dezolant în acest suc gastric.

Instantanee

Un moment ce emoționează profund este cel al iubirii centaurilor: o femelă superbă, întrupată de Ofelia Popii, cu buclele blonde în vânt, jucăușă, timidă, nebunică, îi dă târcoale masculului. Sunt prezente în acest ritual al împerecherii pofta de viață, nevinovăția și puritatea; este triumful vieții asupra morții prezente, de exemplu, în textul apocaliptic al ciumei din Egina. Se suflă foc, personajele au torțe, făclii, o actriță apare cu sânii dezveliți.

Alt episod este cel al zborului lui Icar: un Icar cu aripi din suluri de hârtie igienică ce par mai degrabă cârje și care vor arde. Urmează încercarea mai multor *concurenți* de a se lansa la rampă: cineva le va netezi calea ca la curling, iar grupul de fani îi va încuraja asemenea unei adevărate galerii: unii

vor avea aripi, un altul saboți de lemn ce vizează intertextual povestea Olandezului Zburător, unul va fi împins, altul lansează un avion de hârtie, unul își pune pene – oameni naivi, cu orgoliile și vanitățile lor. Însă zeii veghează (sau stau la pândă). Intervine imediat imaginea de înmormântare proiectată pe peretele de stâncă – bărbați scrobiți, sobri, în costume negre, un discurs despre ciumă și o corabie cu pânze ce plutește în flăcări (virtuale) pe Alzette – coșmarul ia amploare.

Mă transform, deci exist

Merită menționat conceptul grafic al afișului realizat de Guy Schuller: pe un fundal verde crud se află imaginea suprarealistă a unui corp nud de femeie (sau de femeie-fluture) văzut din profil cu genunchii adunați la piept, osificat, pietrificat, cu excepția capului, într-o scoică ce ar putea fi și melc sau fruct ori cocon lipit de o tulpină.

Un ultim punct culminant este cel al distrugerii statuilor, realizat cu o inventivitate extraordinară. Există în acest tablou atâta plăcere în a distruge, în a devora, în a mistui încât mă gândesc imediat că distrugerea și arta merg mână în mână... că distrugând îți hrănești nebuniile, dar te și transformi; statuile sunt amputate, pocnite, bruscate, tăiate bucățele, li se decupează sânii, li se rup brațele, androginul e spart în două, sunt chinuite cu sadism, umilite, iar efectele sonore la maximum și coordonate perfect mișcării scenice îți îngheață sângele în vine. Te întrebi care este menirea teatrului și ce se mai poate face, cum se mai poate experimenta, ce și mai ales cum se mai poate juca. *Metamorfozele*: fie te cuprind total în mreje, fie te revoltă datorită extremismului. E un spectacol puternic, tulburător, palpitant, care merită văzut, chiar dacă Ovidiu nu se regăsește pe deplin în el – dar, până la urmă, *Metamorfozele* este spectacolul lui Purcărete, nu al lui Ovidiu, e o reinterpretare postmodernă (cu mijloace tehnologice ieșite din comun) a unui text antic – astfel că opera ovidiană ne apare extrem de proaspătă, în timp ce Purcărete se distinge ca o minte jucăușă și ingenioasă, ca un regizor cu o fantezie debordantă.

Un gând final: trupul omului e așezat între limite, pe când capacitatea sa de a visa nu e – de aici se naște tragedia...

Metamorfozele după Ovidiu. Premiera: 7 iulie 2007, ora 22 la Centre Culturel de Rencontre Abbaye de Neumünster, Luxemburg. Regia: Silviu Purcărete. Dramaturgia: Alain Garland. Decorul: Helmut Stürmer. Costumele: Lia Manțoc. Muzica: Vasile Șirli. Cu: Marc Baum, Jacques Bourgaux, Marie Cayrol, Léonore Chaix, Mihai Coman, Florin Coșuleț, Irina Fedotova, Diana Fufezan, Nora Koenig, Aliénor Marcadé-Séchan, Adrian Matic, Adrian Neacșu, Cătălin Pătru, Daniel Plier, Ofelia Popii, Mariana Presecan, Laure Roldan, Norbert Rutili, Laurent Schuh, Roger Seimetz, Hervé Sogne, Cristian Stanca, Andi Ștefănescu, Claire Thill, Pali Vecsei, Serge Wolf și Jean-François Wolff. Coproducție: Centre Culturel de Rencontre Abbaye de Neumünster (CCRN), Théâtre d'Esch-sur-Alzette, Théâtre National du Luxembourg, Teatrul Național „Radu Stanca” (Sibiu), Compagnie Silviu Purcarete (Lyon). Organizat în cadrul proiectului *Luxembourg et Grande Région – Capitale européenne de la culture 2007*.